

Azərbaycan Respublikasının
Kiçik və Orta Biznesin
İnkişafı Agentliyi

Business
Insight

International
Research
Group

Sahibkarlıq Subyektlərinin Biznes Mühitindən Məmnunluq Səviyyəsinin Ölçülməsi Üzrə

Araşdırma Hesabatı

Arařtırma Haqqında

«Sahibkarlıq Subyektlərinin Biznes Mühitindən Məmnunluq Səviyyəsinin Ölçülməsi Üzrə» üzrə araşdırma Business Insight MMC və SİAR MMC konsorsium şəklində həyata keçirilmişdir.

Tədqiqat layihəsi «Kiçik və Orta Biznesin İnkişafı Agentliyi»nin sifarişi ilə 2019-cı ilin Oktyabr ayında həyata keçirilib.

Business Insight is a member of ESOMAR Worldwide Marketing and Research Experts Association.

Business Insight conducts all marketing, social research projects and promotional campaigns in conformity with the highest professional and ethical standards embodied in the ICC/ESOMAR Code of Marketing and Social Research Practice and the requirements of ISO 20252 international standards.

Business Insight is a member of MSPA.

The MSPA is the representative Trade Association for companies participating in the Mystery Shopping industry. The Association operates on a regional basis worldwide, with Chapters located in America, Europe/Africa and Asia/Pacific. Member companies unite as a common body for the purpose of strengthening the Mystery Shopping industry through combined efforts and actions.

Müştəri:

"Kiçik və Orta Biznesin İnkişafı Agentliyi"

AZ 1069, Bakı şəhəri, Mustafa Kamal Atatürk prospekti, 134

T: (012) 404 04 01

Email: info@smb.gov.az

Web: <http://www.smb.gov.az>

İcraçı:

Business Insight International Research GROUP

Yasamal rayonu. H. Zərdabi küç. 88 A, Business Center 5ci mərtəbə, AZ1011 Bakı/Azərbaycan

Tel.: (+994 12) 430 30 42

Fax: (+994 12) 430 17 77

Email: office@businessinsight.az

http: www.businessinsight.az

Ümumi Məlumat

Kvota

Araşdırma vaxtı 1002 biznes subyekti (mikro, kiçik və orta biznes sahibləri) ilə sorğu keçirilib. Sorğu Bakı şəhəri də daxil olmaqla Azərbaycanın təmsiledici 8 iqtisadi-coğrafi regionu şəhərini əhatə edib

Məqsəd

Araşdırmanın məqsədi kiçik və orta sahibkarların Azərbaycanda biznes fəaliyyəti ilə daha səmərəli məşğul olmaları üçün mövcud olan vəziyyəti dəyərləndirməkdən ibarətdir.

Methodology

Kəmiyyət Araşdırması
Üz-üzə (F2F) Sorğu üsulu.

Layihənin müddəti

Araşdırma 2019-cü ilin Oktyabr ayında 30 gün ərzində həyata keçirilmişdir. Sorğunun aparılmasında iştirak edən anketçilər müvafiq təlimlərdən keçmişlər. Sorğunun nəticələri SPSS məlumat bazasında təhlil olunmuş və hesabat hazırlanmışdır.

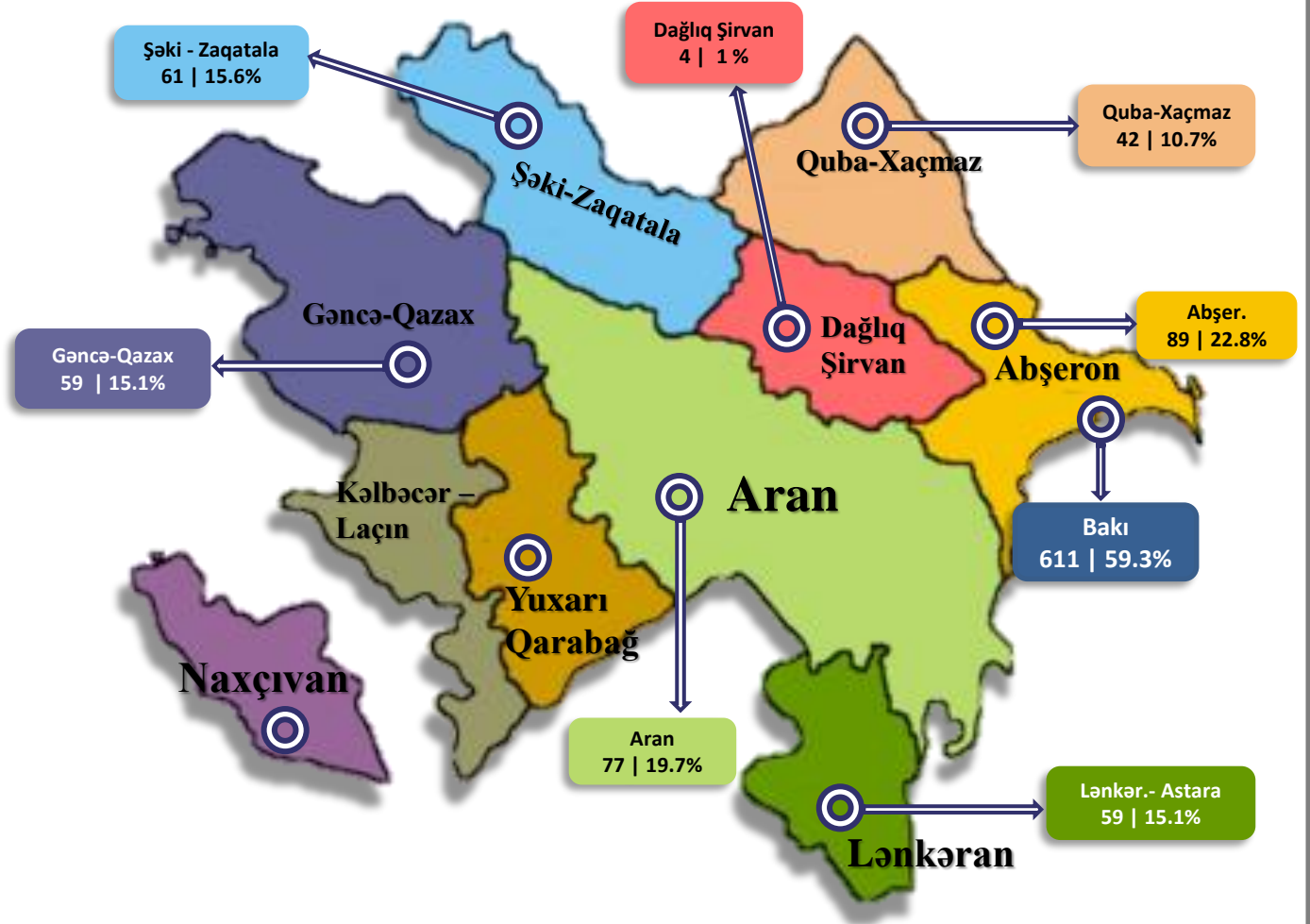

Araşdırmanın əhatə dairəsi (%)

Sorğuda iştirak edən 1002 respondentin 39 %-ni (391) regionda faaliyyət göstərən sahibkarlar təşkil edir.

Bu araşdırma ölkənin hər bir rayonu və Bakı da daxil olmaqla 8 «iqtisadi rayon» üzrə qruplaşdırılıb.

Ümumi olaraq sorğuda iştirak edənlərin 61 %-ni Bakı şəhərinin (611), 39 %-ni isə 7 iqtisadi rayonun payına düşür (391).

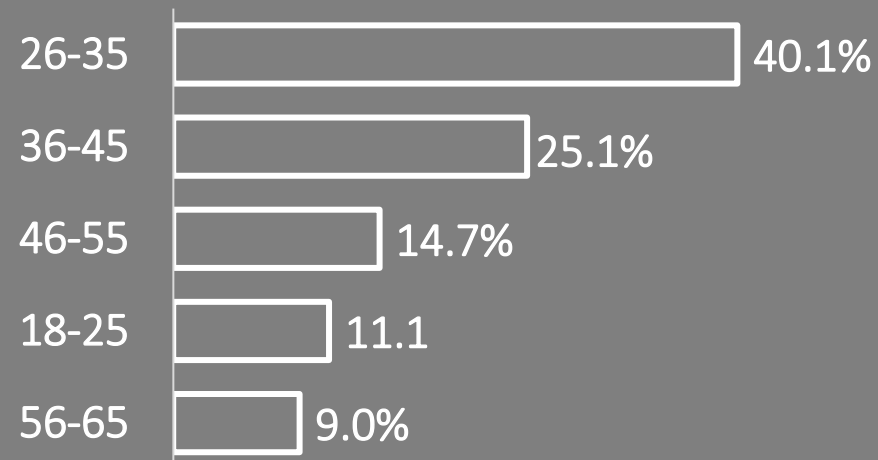
N=1002

Demoqrafik xüsusiyyətlər (%)

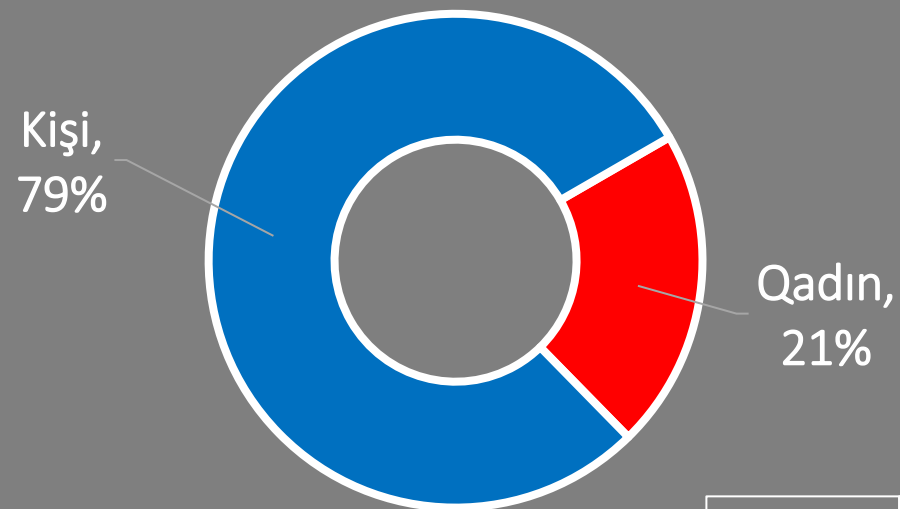
Sorğuya cəlb olunanların yaş bölgüsü göstərir ki, respondentlərin 65.2 %-i 26-45 yaş aralığındadır. Respondentlərin orta yaşı 38-dir.

Gender baxımından sorğuda iştirak edənlərin 79 %-ni kişilər, qalan 21 %-ni isə qadınlar təşkil edib.

Respondentlərin yaş bölgüsü

Gender bölgüsü

N=1002

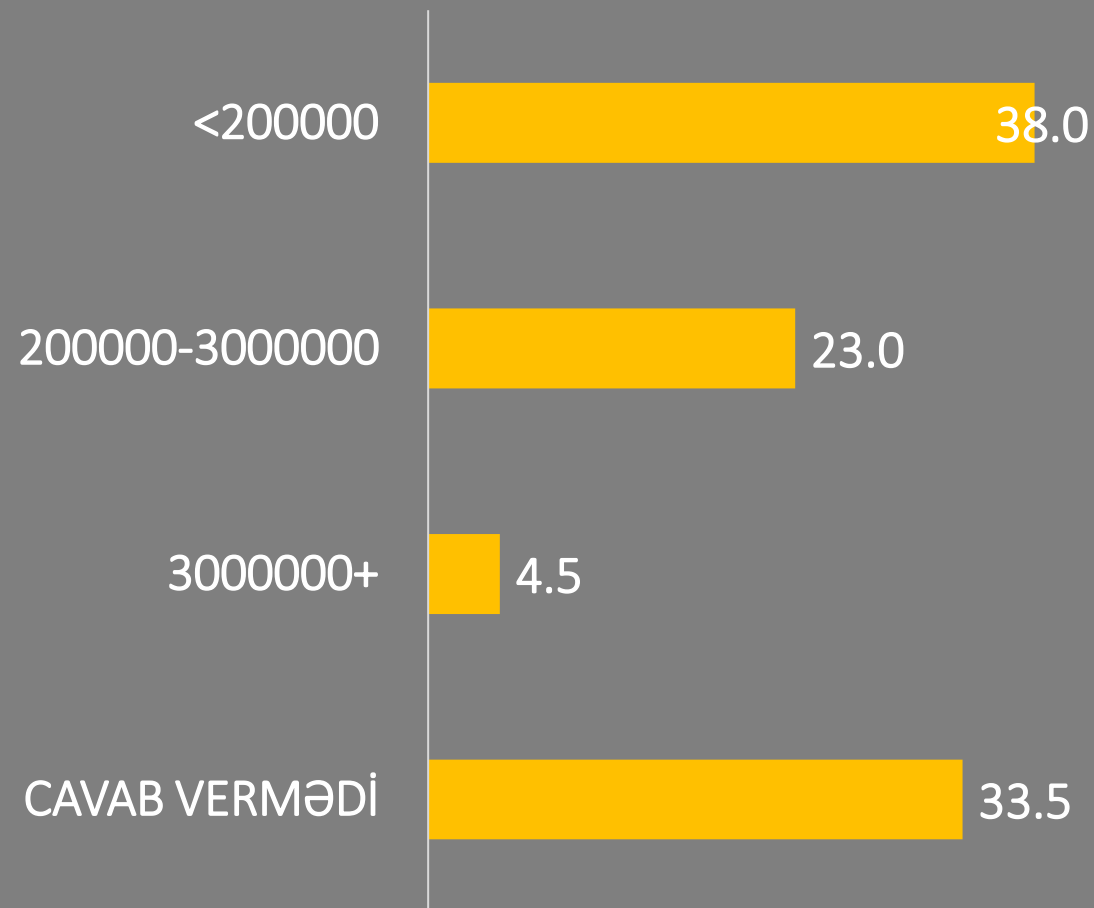
Demoqrafik xüsusiyyətlər (%)

Sorğuya cəlb olunan sahibkarların şirkətlərinin illik dövriyyəsinin bölgüsünə görə 38% şirkətin illik dövriyyəsi 200 000 AZN-dən aşağı, 23% şirkətin illik dövriyyəsi 200 000 - 3 000 000 AZN arasında, 4.5% şirkətin illik dövriyyəsi isə 3 000 000 AZN-nin üzərindədir.

33.5% respondent isə illik dövriyyələrini deməkdən imtina edib.

Şirkətin son illik dövriyyəsi

N=1002

Şirkətlərin sektor bölgüsü (%)

Sorğuya cəlb olunan şirkətlər sektor bölgüsünə görə Pərakəndə ticarət 37.9%, Peşə xidməti sektoru 19.6%, Emal sənayesi 14.5%, Tikinti sektoru 9.8%, K/t sektoru 7.9% və s şəkildə paylanmışdır.

VÖEN

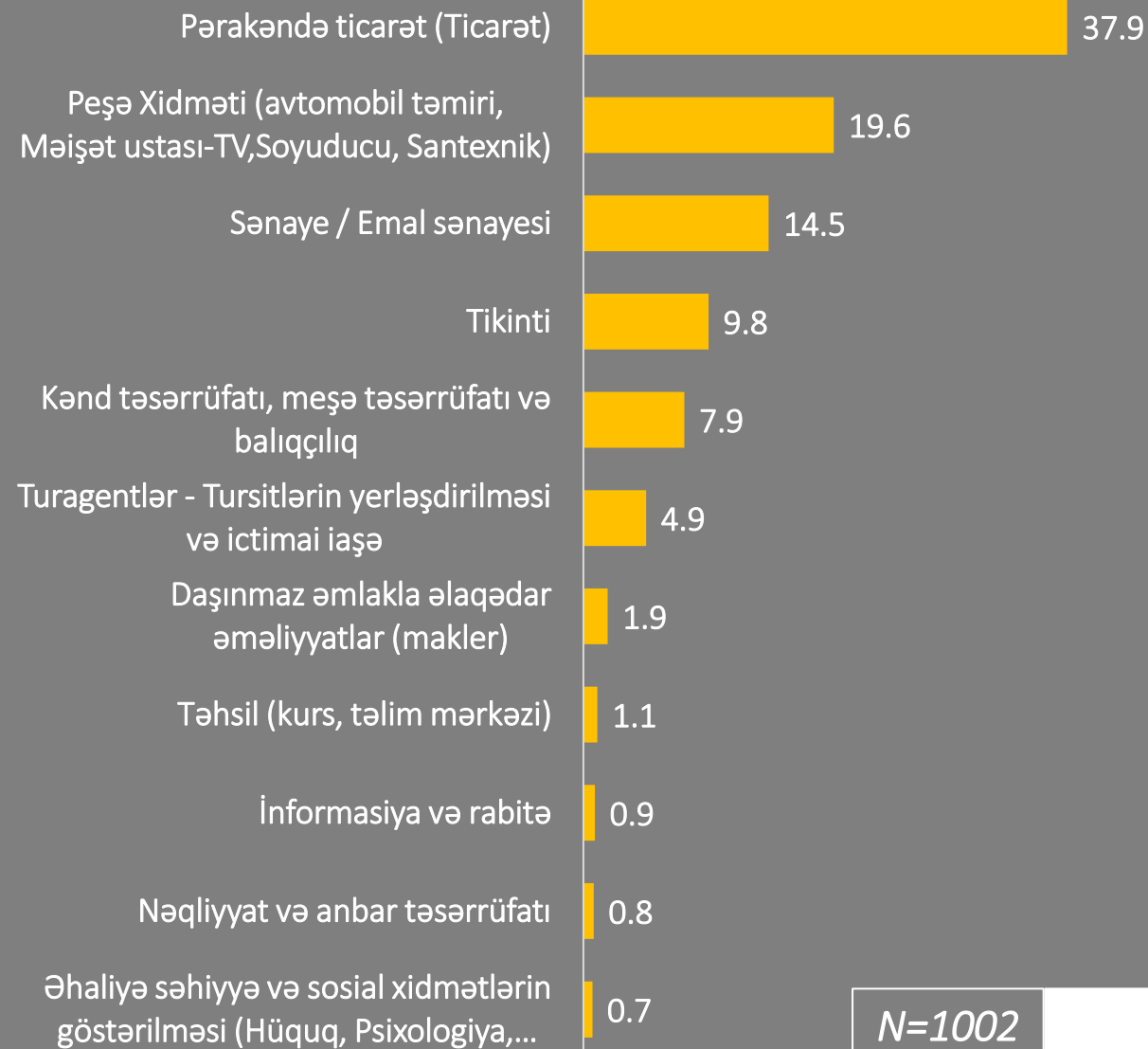

Rəhbər

N=1002

Soruğuda itirak edən bütün respondentlər Rəhbər/Qərar verən şəxsdir. Hər bir respondentin VÖEN-i vardır.

Şirkətlərin sektor bölgüsü

N=1002

Şirkətlərin hüquqi forması və Fəaliyyətə başlanğıc illərin bölgüsü (%)

Sorğuda iştirak edən rəhbərlərin cavablarına görə şirkətlərdən 295-i 2011-2015, 266-sı 2016-2019, 192-si 2006-2010, 94-ü 2001-2005, 94-ü 1996-2000, 52-i 1986-1995, 9-u isə 1978-1985-ci illər arasında fəaliyyətə başlamışdır. Nəticələr 2011-2019-cu illər arasında fəaliyyətə başlayan müəssisələrin (56%) sayının əvvəlki illərlə müqayisədə daha çox olduğunu göstərməkdədir.

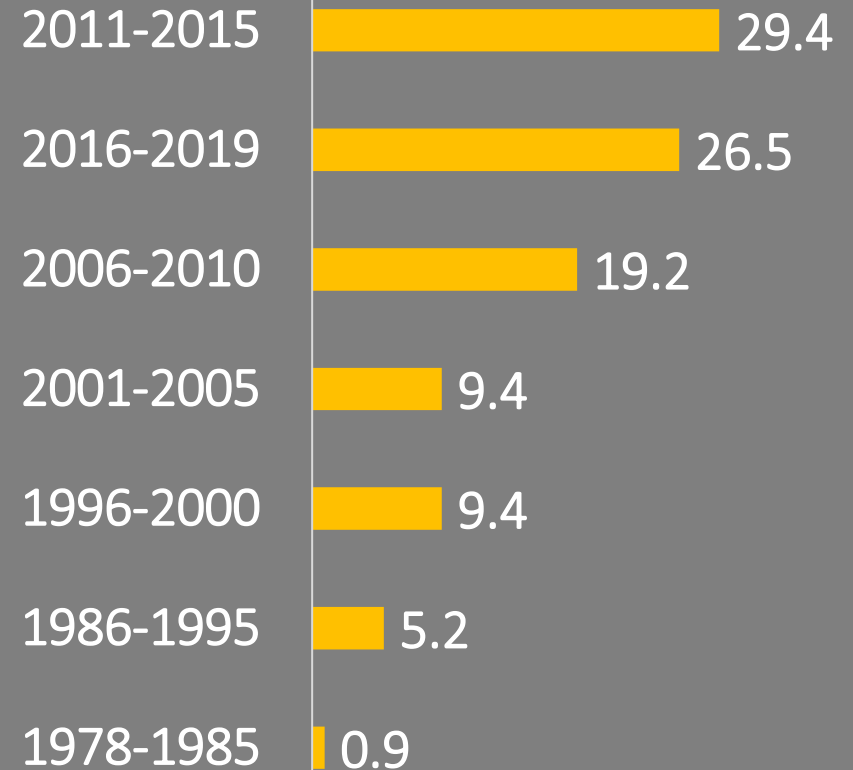
MMC

304
30.3%

698
69.7%

Fizik Şəxs

Şirkətlərin fəaliyyətə başladığı illər

N=1002

Şirkətdə daimi olaraq çalışan işçilər

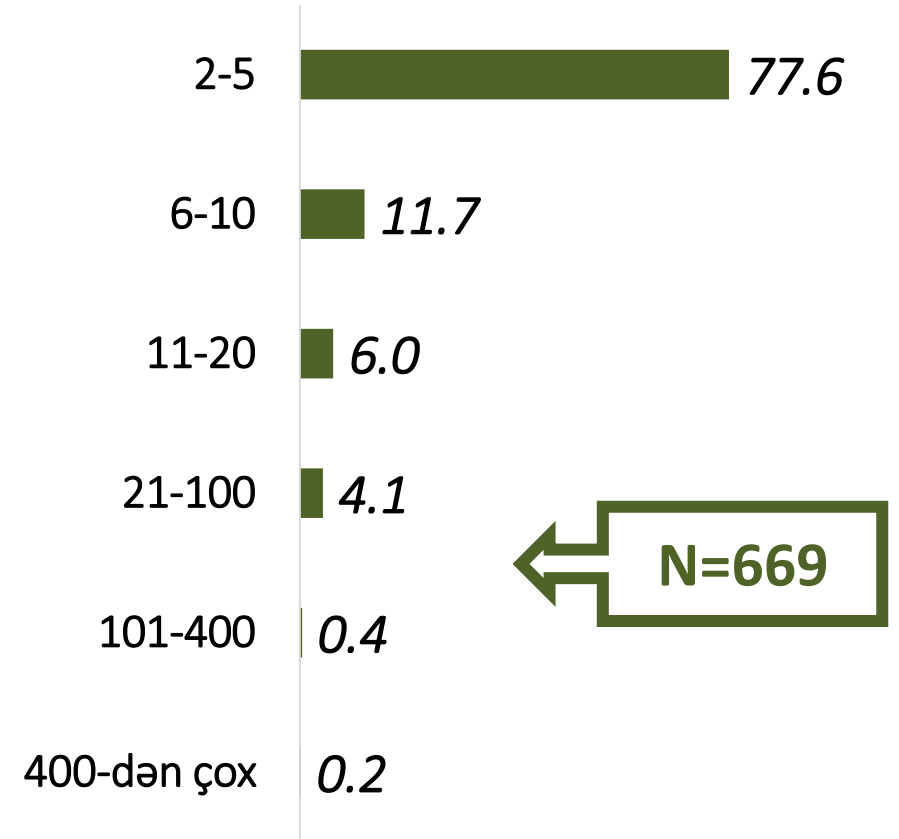
Sorğuda iştirak edən 1002 sahibkardan 66.8%-i (N=669) şirkətdə 2 və daha artıq işçi çalışdırdığını qeyd etmişdir.

Sorğuda iştirak edən 1002 sahibkardan 33.2 %-i (N=333) şirkətdə tək özünün çalışdığını qeyd etmişdir.

N=1002

Çalışan işçi sayı | Qruplar üzrə

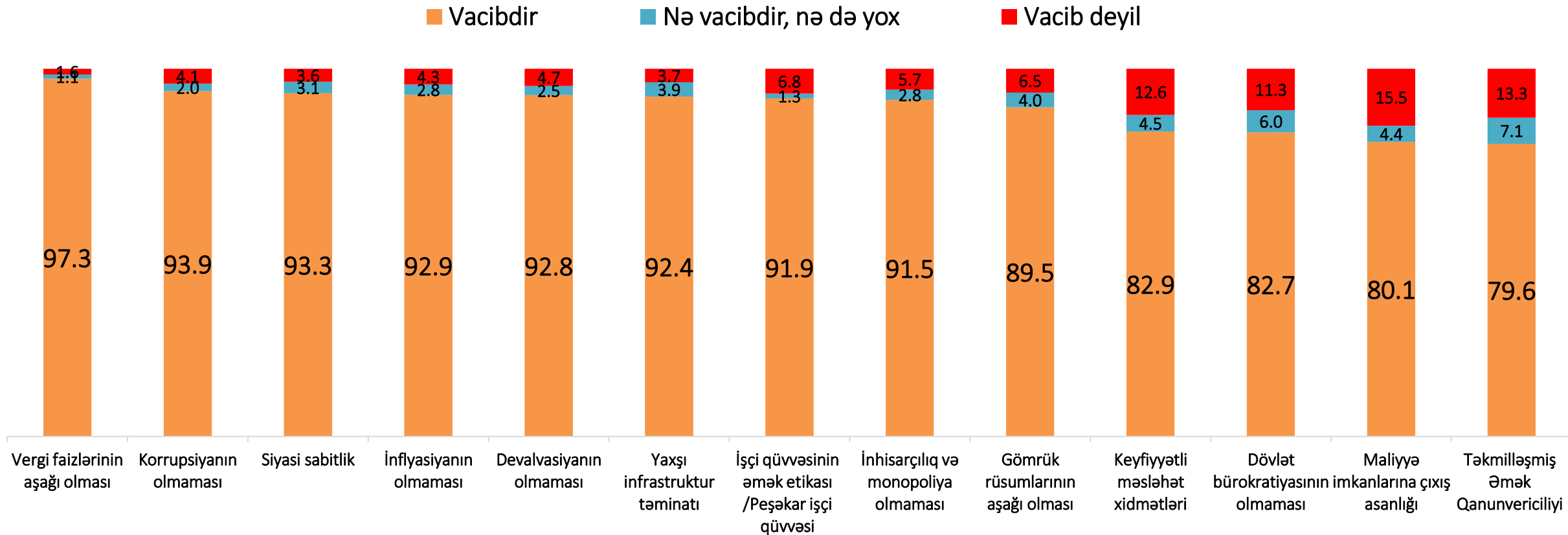
Ortalama işçi sayı : 6

Sorğu Neticələri

Vergi sisteminin optimallaşdırılması münbit Biznes mühiti üçün ən vacib meyar kimi seçilib

Zəhmət olmasa, karta baxaraq aşağıda oxuyacağım biznes mühitinə aid amillərin şirkətinizin biznes fəaliyyətində Sizin üçün vaciblik dərəcəsini qiymətləndirin. (%)

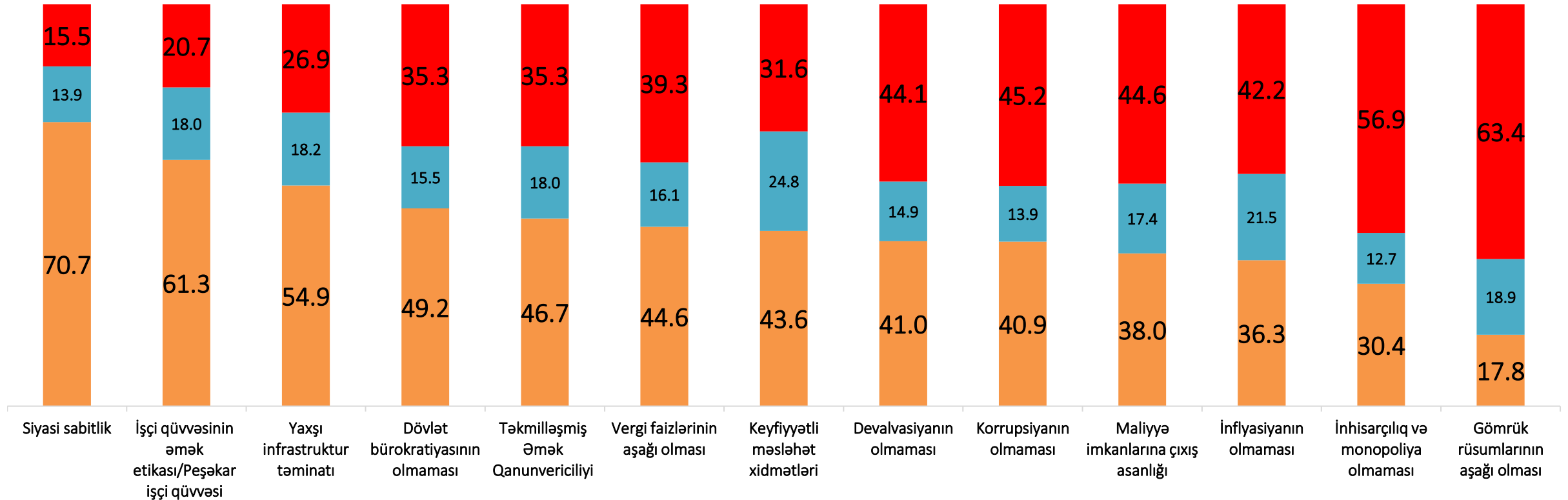
Respondentlərin əksəriyyəri hesab edir ki, KOB-ların inkişafı üçün tətbiq edilən vergi ödəniş sistemi (sadələşdirilmiş forma) səmərəli vasitə hesab olunsa da vergi yükünün artmasına gətirib çıxarır ki, bu da muəssisələri öz maliyyə göstəriciləri barədə məlumatları azaltmağa sövq edir və nəticədə kölgə iqtisadiyyatına bir növ yol açmış olur. ƏDV-nin də probelm (baha) olması xüsusilə vurğulanır.

Təkmilləşdirmə yolları kimi vergi rejimlərinin daha da təkmilləşdirilməsi, bank hesabalarına qoyulan limitlərin ləğv olunması, ƏDV və sosial ödəmələrin azaldılması təklif edilir.

KOB-lar ölkədəki gömrük siyasətini əlverişsiz olaraq qiymətləndiriblər. Hazırda ən çox narazılığının gömrük sistemindən olduğu müşahidə olunur.

Zəhmət olmasa, karta baxaraq Sizə oxuyacağım biznes mühitinə aid amillərin hər birindən **hal-hazırda nə dərəcədə məmnun olduğunuzu** söyləyin (%)

■ Məmnunam ■ Neytralam ■ Məmnun deyiləm

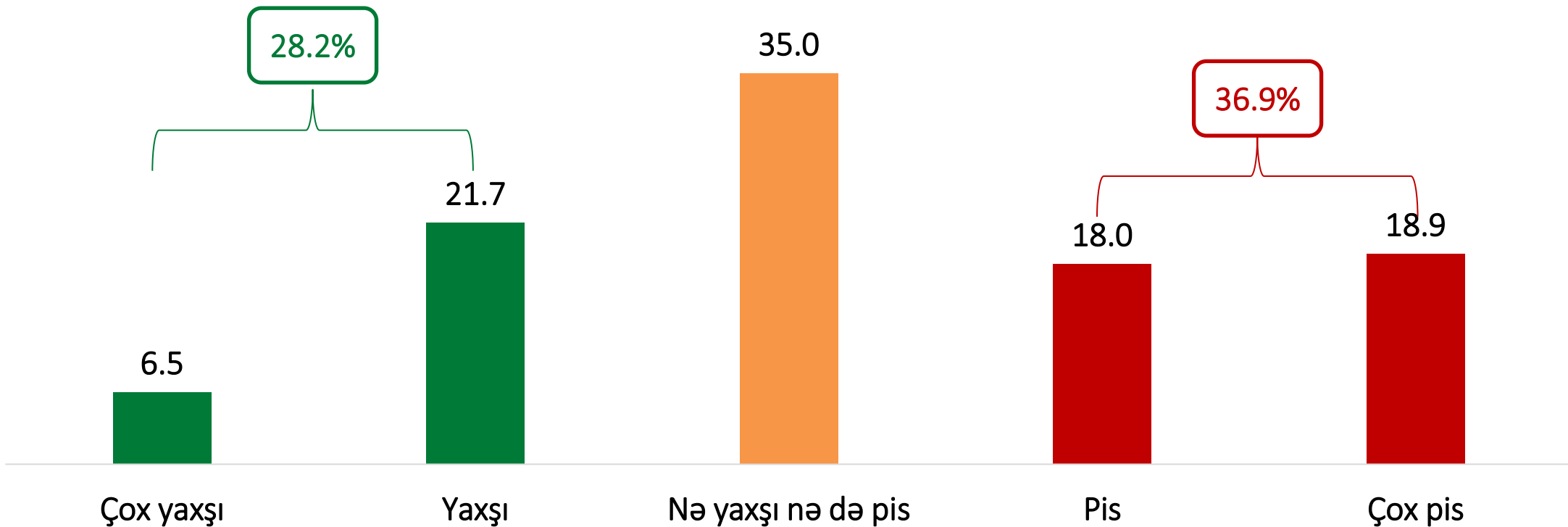

Xüsusilə idxal-ixrac üzrə KOB-ların həvəsləndirilməsi və əlverişli biznesin mühitinin yaradılması üçün gömrük siyasətinin optimallaşdırılması son dərəcədə vacib məqam kimi görünür.

Nəticələr göstərir ki, gömrük orqanları tərəfindən sahibkarlıq fəaliyyətinə qanunsuz müdaxilə hallarına son qoyulması, süründürməçiliyin aradan qaldırılması sahibkarları idxal-ixrac fəaliyyətinə müsbət təkan verir.

Sahibkarlar ötən bir ildə ölkədə biznes mühitinin pisləşdiyi qənaətindədirlər. Sorğu keçirilmiş sahibkarlar keçən illə (2018) müqayisədə Azərbaycan biznes mühitində baş verən bütün dəyişiklikləri ümumi olaraq qənaətbəxş hesab etmirlər ($35+18+18.9 = 71.9\%$)

Azərbaycan biznes mühitində baş verən bütün dəyişiklikləri keçən illə (2018) müqayisədə şəxsən necə qiymətləndirirsiniz? (%)

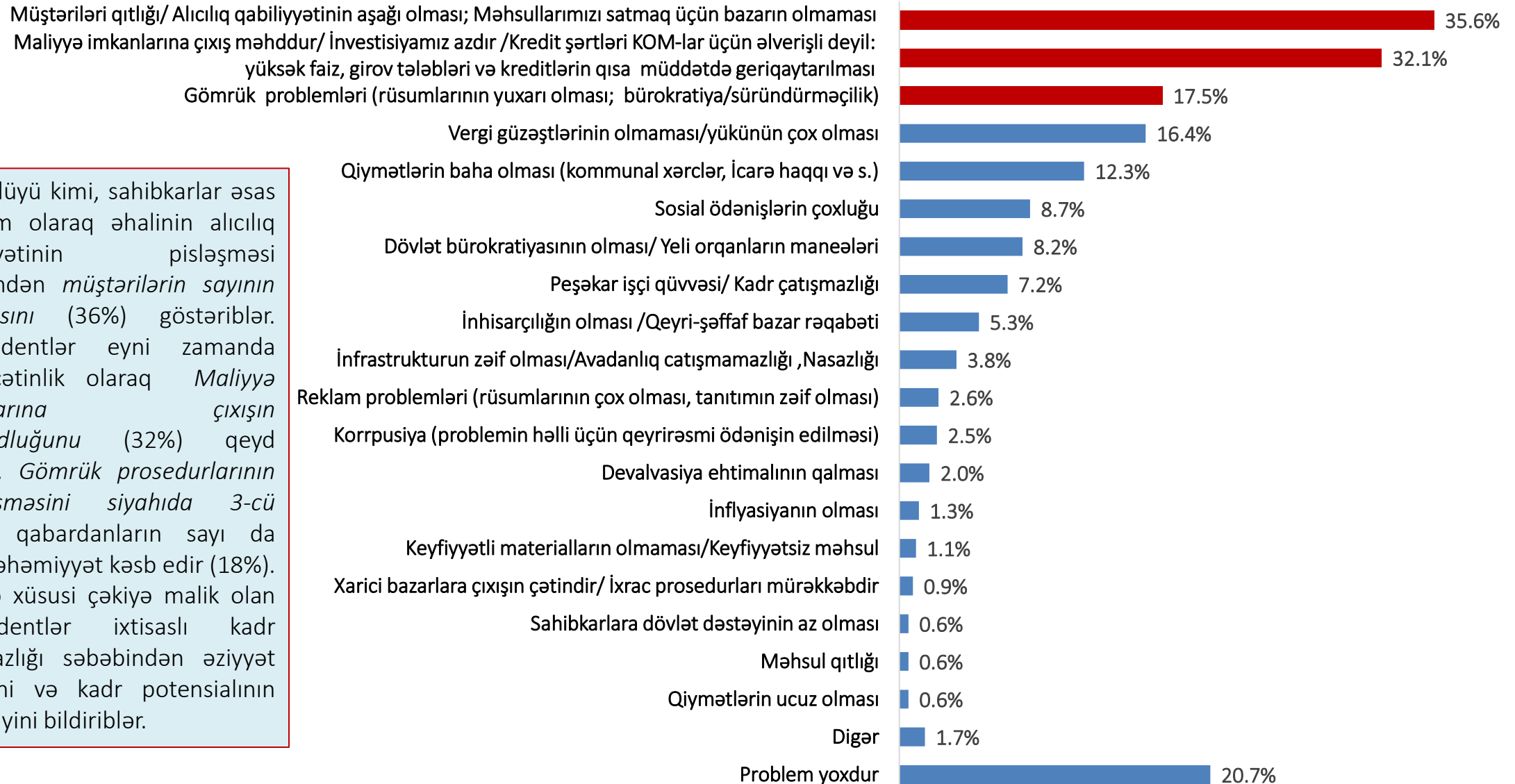

Biznes mühitinin davamlı olaraq yaxşılaşmasına baxmayaraq, sahibkarlar islahatları üzlaşdıqları problemlərlə əlaqələndirərək hazırkı vəziyyətdən demək olar ki, narazıdırlar. Ümumi götürəndə regionlarda və paytaxtda fəaliyyət göstərən sahibkarlar tərəfindən biznes mühitinin qiymətləndirilməsində fərqlər azdır.

Biznes mühitinin yaxşılaşdığını iddia edənlər bunu müxtəlif səbəblərlə izah ediblər. Respondentlərin bir hissəsi yaxşılaşmanı əsasən məhsullara və ya göstərdikləri xidmətlərə tələbatın artması və vergi yoxlamaların azalması ilə əlaqələndiriblər.

Müştəri qıtlığı, Maliyyə imkanlarına çıxışın məhdudluğu və çətin Gömrük prosedurları sahibkarlar üçün ən böyük 3 problemdir

Biznes fəaliyyətinizdə hansı maneələrlə/ problemlərə, çətinliklərlə üzləşirsiniz?

Göründüyü kimi, sahibkarlar əsas problem olaraq əhalinin alıcılıq qabiliyyətinin pisləşməsi səbəbindən *müştərilərin sayının azalmasını* (36%) göstəriblər. Respondentlər eyni zamanda əsas çətinlik olaraq *Maliyyə imkanlarına çıxışın məhdudluğunu* (32%) qeyd ediblər. *Gömrük prosedurlarının çətinləşməsini siyahıda 3-cü olaraq* qabardanların sayı da xüsusi əhəmiyyət kəsb edir (18%). 7.2%-lə xüsusi çəkiyə malik olan respondentlər ixtisaslı kadr çatışmazlığı səbəbindən əziyyət çəkdiyini və kadr potensialının pisləşdiyini bildiriblər.

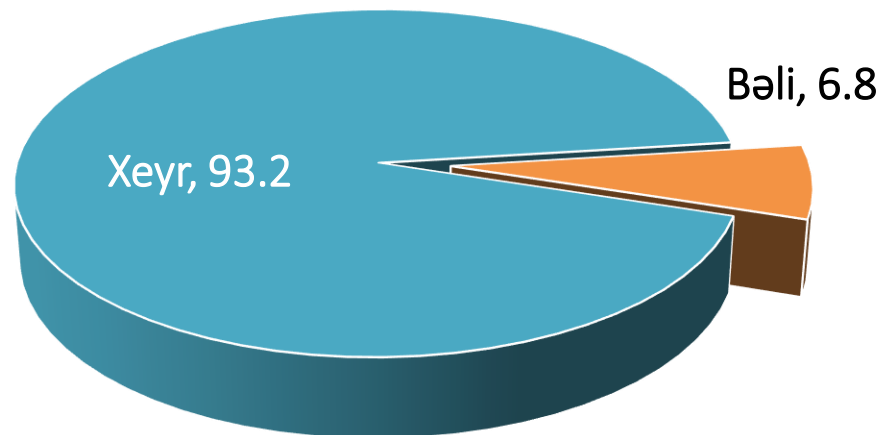
Münbit Biznes mühiti üçün Vergi, Gömrük siyasətinin dəyişməsinə, satmaq üçün bazarların olmasını, Maliyyə imkanlarına çıxışın asanlaşmasını və Sahibkarlara dövlət dəstəyinin artırılması respondentlər ən vacib 5 meyar kimi qeyd ediblər

Şirkətinizin effektiv fəaliyyəti üçün növbəti üç il ərzində Azərbaycan biznes mühitində hansı dəyişikliklərin baş verməsini istərdiniz? (%)

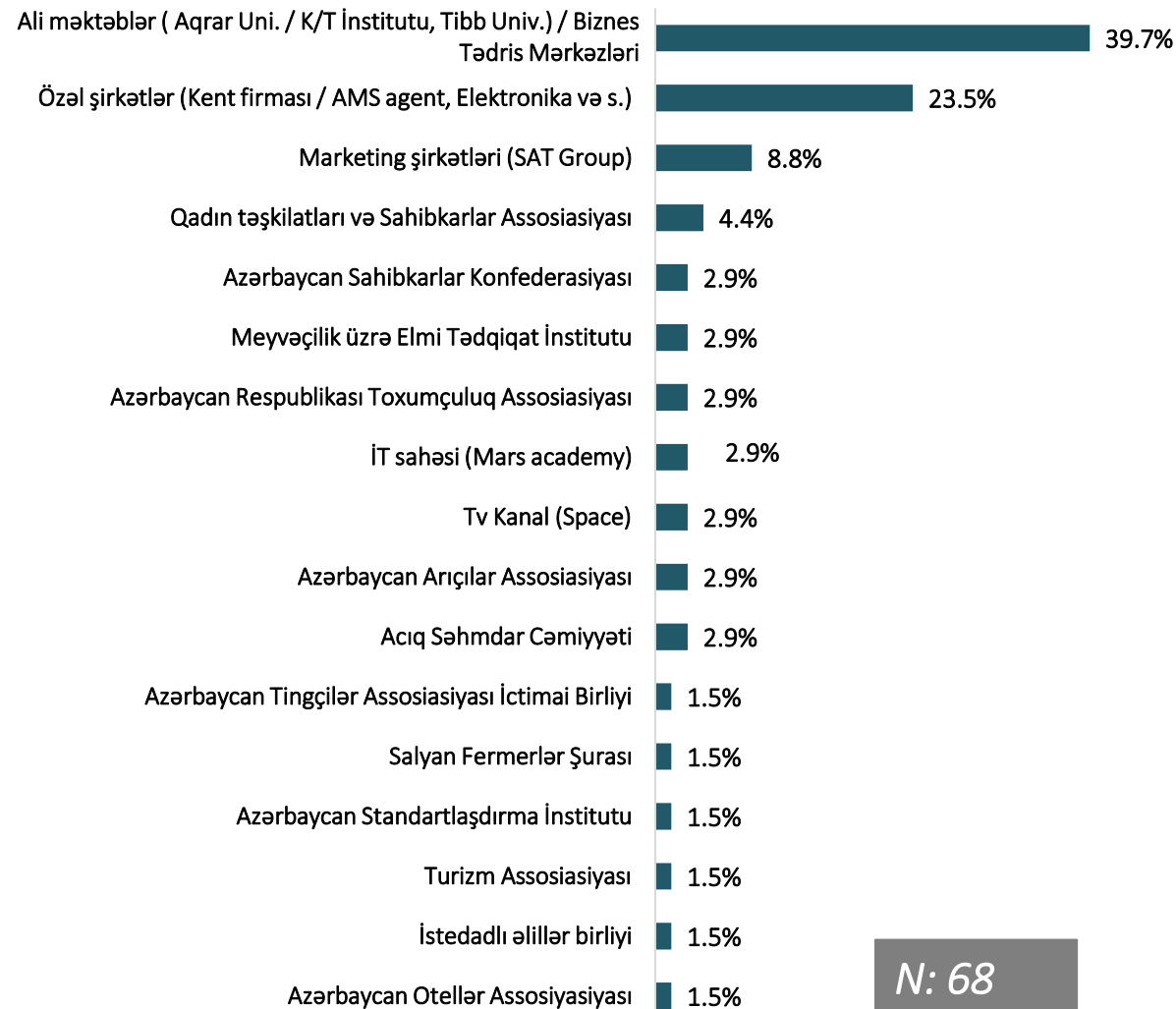
Sahibkarların, yalnız 7%-i Proqramlar / İnstitutlar / Assosiasiyalar ilə əməkdaşlıq etdiyini qeyd edib. Ən çox tərəfdaşlıq edilən qurumların isə əsasən Təhsil müəsisələri olduğu müşahidə olunur

Şirkətinizin işgüzar fəaliyyətini təkmilləşdirmək məqsədi ilə siz indiyə qədər Proqramlar/İnstitutlar/Assosiasiyalar ilə əməkdaşlıq etmişinizmi? (%)

N: 1002

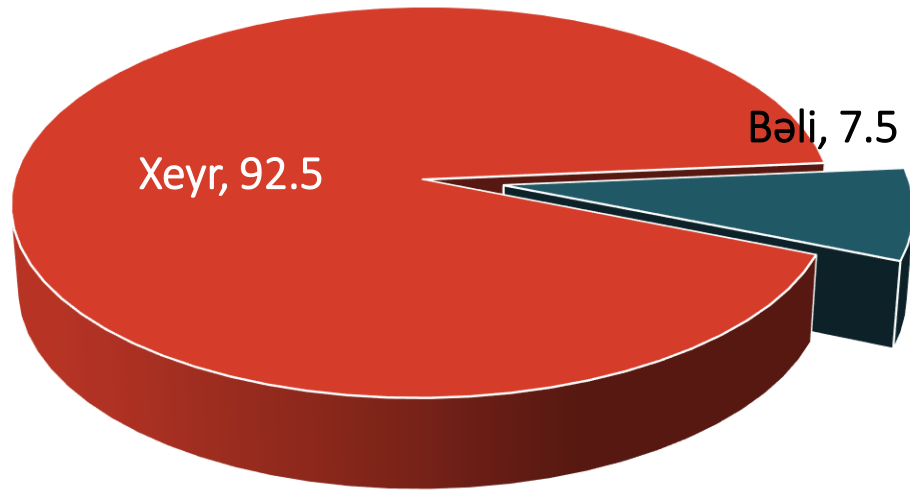
Hansı Proqramlar/İnstitutlar/Assosiasiyalar ilə əməkdaşlıq etmişiniz? (%)

N: 68

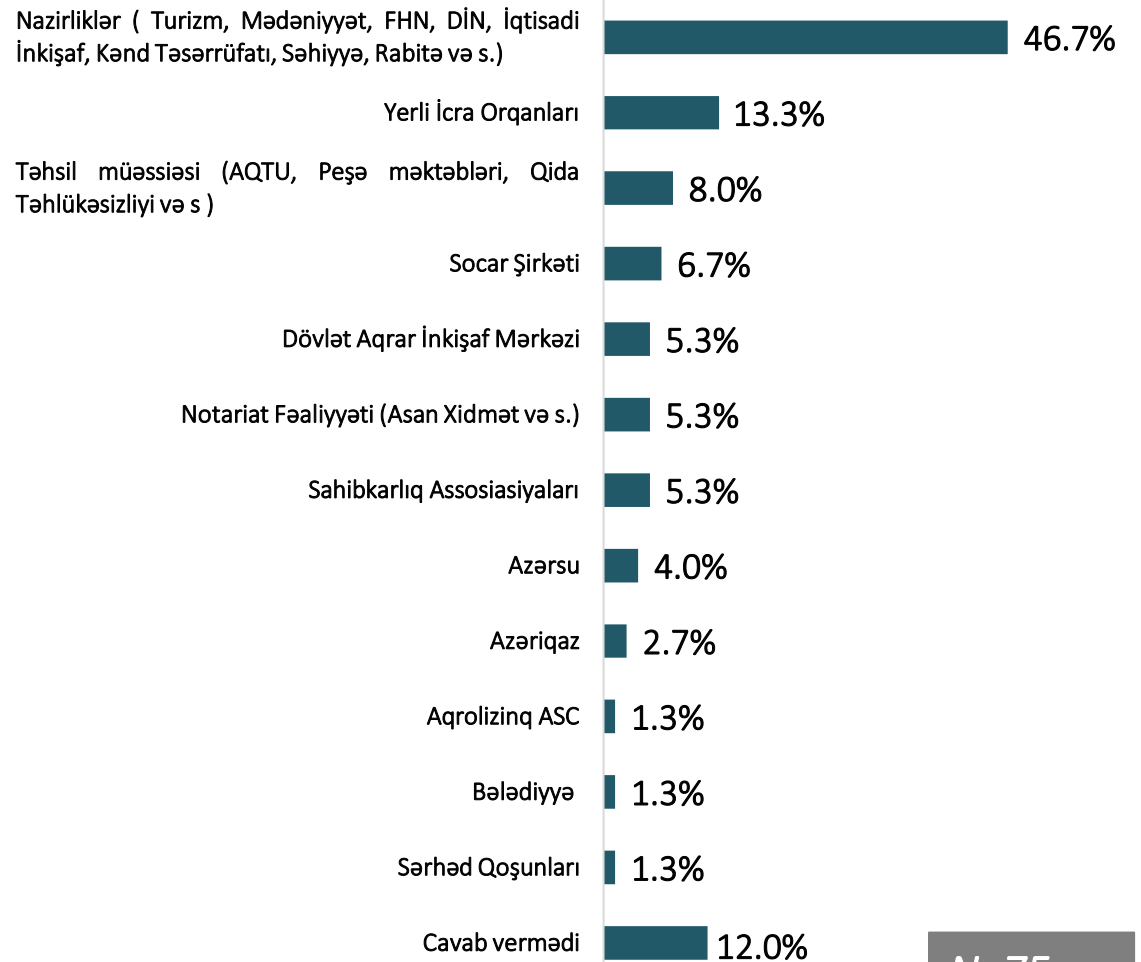
Sahibkarların cəmi 7.5%-i isə dövlət qurumları ilə əməkdaşlıq edildiyini qeyd edib. Ən çox tərəfdaşlıq edilən dövlət qurumları arasında Nazirliklər üstünlük təşkil edir

Şirkətinizin işgüzar fəaliyyətini təkmilləşdirmək məqsədi ilə siz indiyə qədər dövlət qurumları ilə əməkdaşlıq etmişinizmi? (%)

N: 1002

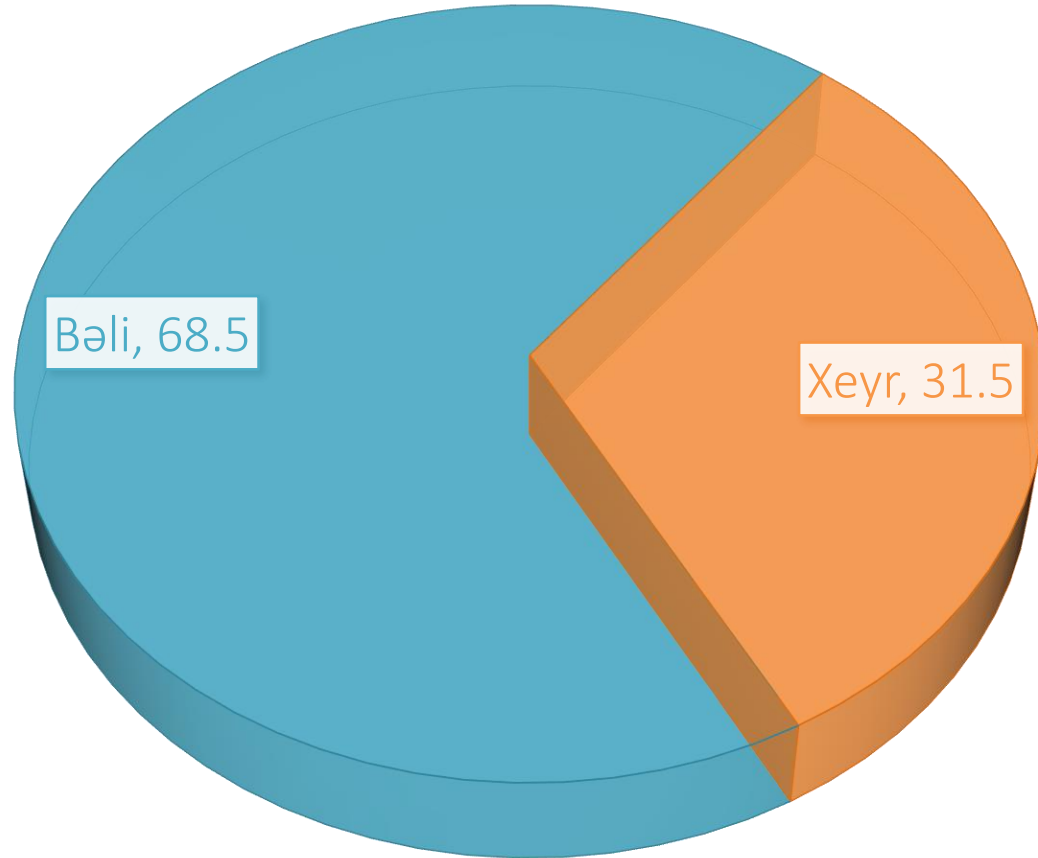
Hansı Dövlət qurumları ilə əməkdaşlıq etmişiniz? (%)

N: 75

Sorğuya cəlb olunan sahibkarların 68.5%-i növbəti ildə biznesini genişləndirməyi planlaşdırır

Önümüzdəki 1 ildə müəssisənin böyüməsini planlayırsınız mı? (%)

Sorğu keçirilmiş sahibkarların hər üç nəfərindən ikisi növbəti ildə müəssisəni genişləndirməyi planlaşdırır

N: 1002

Xülasə

Ümumi məlumat

Araşdırma “Business Insight” Araşdırma Şirkəti tərəfindən Bakı da daxil olmaqla Azərbaycanın bir neçə İqtisadi rayonunda biznes mühitinin vəziyyətinin öyrənilməsi məqsədi ilə həyata keçirilib.

Real problemlərin daha dərinə öyrənilməsi məqsədi ilə mikro, kiçik və orta miqyaslı sahibkarlar arasında sorğular təşkil edilib və yerlərdə üz-üzə görüşlər keçirilib. Sorğu zamanı 1002 sahibkarın fikirləri öyrənilib.

Vergi sisteminin optimallaşdırılması münbit Biznes mühiti üçün ən vacib meyar kimi seçilib

Respondentlərin əksəriyyəri hesab edir ki, KOB-ların inkişafı üçün tətbiq edilən vergi ödəniş sistemi (sadələşdirilmiş forma) səmərəli vasitə hesab olunsa da vergi yükünün artmasına gətirib çıxarır ki, bu da muəssisələri öz maliyyə göstəriciləri barədə məlumatları azaltmağa sövq edir və nəticədə kölgə iqtisadiyyatına bir növ yol açmış olur. ƏDV-nin də problem (baha) olması xüsusilə vurğulanır.

Təkmilləşdirmə yolları kimi vergi rejimlərinin daha da təkmilləşdirilməsi, bank hesabalarına qoyulan limitlərin ləğv olunması, ƏDV və sosial ödəmələrin azaldılması təklif edilir. Sahibkarlar hesab edir ki, verdikləri təkliflər onlar üçün daha əlverişli biznes mühitini yarada, vergidən yayınma və korrupsiya hallarını azaltmaqla yanaşı kölgə iqtisadiyyatını aradan qaldıra bilər. Bu isə öz növbəsində vergi gəlirlərinin və şirkətlərin sayının artmasına gətirib çıxara bilər.

Sahibkarların əksəriyyəti mövcud vergi dərəcələrinin və vergi sisteminin onların biznesinin stimullaşdırılmasına böyük əngəl olduğunu göstərirlər. Onlar hesab edir ki, vergi yükünün çox olması əlverişli biznes mühitinin yaranmasına əsaslı maneçilik törədir və onlar şirkətlərini böyüdə bilmirlər. Hətta KOB-lar qeyd edir ki, iri şirkətlər bəzi hallarda vergi ödəmələrindən yayındıqları üçün rəqabətdə uduzan tərəf olurlar.

KOB-lar ölkədəki gömrük siyasətini əlverişsiz olaraq qiymətləndiriblər.

Hazırda ən çox narazılığının gömrük sistemindən olduğu müşahidə olunur. Xüsusilə idxal-ixrac üzrə KOB-ların həvəsləndirilməsi və əlverişli biznesin mühitinin yaradılması üçün gömrük siyasətinin optimallaşdırılması son dərəcədə vacib məqam kimi görünür.

Nəticələr göstərir ki, gömrük orqanları tərəfindən sahibkarlıq fəaliyyətinə qanunsuz müdaxilə hallarına son qoyulması, süründürməçiliyin aradan qaldırılması sahibkarları idxal-ixrac fəaliyyətinə müsbət təkan verir.

Sahibkarlar ötən bir ildə ölkədə biznes mühitinin pisləşdiyi qənaətindədirlər.

Sorğu keçirilmiş sahibkarlar keçən illə (2018) müqayisədə Azərbaycan biznes mühitində baş verən bütün dəyişiklikləri ümumi olaraq qənaətbəxş hesab etmirlər (35+18+18.9 = 71.9%)

Biznes mühitinin davamlı olaraq yaxşılaşmasına baxmayaraq, sahibkarlar islahatları üzləşdikləri problemlərlə əlaqələndirirək hazırkı vəziyyətdən demək olar ki, narazıdırlar. Ümumi götürəndə regionlarda və paytaxtda fəaliyyət göstərən sahibkarlar tərəfindən biznes mühitinin qiymətləndirilməsində fərqlər azdır.

Biznes mühitinin yaxşılaşdığını iddia edənlər bunu müxtəlif səbəblərlə izah ediblər. Respondentlərin bir hissəsi yaxşılaşmanı əsasən məhsullara və ya göstərdikləri xidmətlərə tələbatın artması və vergi yoxlamaların azalması ilə əlaqələndiriblər.

Müştəri qıtlığı, Maliyyə imkanlarına çıxışın məhdudluğu və çətin Gömrük prosedurları sahibkarlar üçün ən böyük 3 problemdir.

Göründüyü kimi, sahibkarlar əsas problem olaraq əhalinin alıcılıq qabiliyyətinin pisləşməsi səbəbindən müştərilərin sayının azalmasını (36%) göstəriblər.

Respondentlər eyni zamanda əsas çətinlik olaraq Maliyyə imkanlarına çıxışın məhdudluğunu (32%) qeyd ediblər. Gömrük prosedurlarının çətinləşməsini siyahıda 3-cü olaraq qabardanların sayı da xüsusi əhəmiyyət kəsb edir (18%). 7.2%-lə xüsusi çəkiyə malik olan respondentlər ixtisaslı kadr çatışmazlığı səbəbindən əziyyət çəkdiyini və kadr potensialının pisləşdiyini bildiriblər. Xüsusilə regionlardakı bir çox sahibkar ciddi kadr çatışmazlığından gileylənərək bu vəziyyəti ali təhsilli və təcrübəli kadrların azlığı və onların da, Paytaxta və digər ölkələrə getməsi ilə əlaqələndiriblər. Maaşların az olması, müvafiq iş yerlərinin çatışmazlığı və eləcə də bölgələrdə inkişaf perspektivinin zəif olmasının kadr axınına səbəb olduğu vurğulanıb. Təhlilə göstərir ki, regionlara nisbətə az olsa da paytaxtda da fəaliyyət göstərən sahibkarlar eyni səbəblərdən kadr çatışmazlığından gileyləniblər. Onlar xüsusilə vurğulayır ki, potensial kadr probleminin son illərdə sürətlə artdığı müşahidə edilir. Nəticədə, sahibkarlar ehtiyacları olduğu mütəxəssisləri tapa bilmir və ya məcburiyyətdən təcrübəsiz kadrları işə götürürlər. Bu proseslər təbii olaraq biznesin inkişafına mənfi təsir göstərir.

Respondentlər aktivliyi artırmağın əsas yolları kimi kiçik və orta sahibkarların maliyyə resurslarına çıxışını artırmağı təklif edərək qeyd edirlər ki, əslində ölkənin maliyyə qaynaqları zəngin olsa da kreditlər bahadır, bu səbəbdən də kredit faizləri aşağı çəkilərək sahibkarlara bizneslərini genişləndirmək üçün şərait yaradılmalıdır. Digər tərəfdən onlar hesab edirlər ki, yerli istehsal stimullaşdırılmalıdır ki, idxal olunan xammalın payı azalsın, çünki xüsusilə devalvasiya zamanı xərclərin artması səbəbindən yerli istehsalın maya dəyəri artır.

Münbit Biznes mühiti üçün Vergi, Gömrük siyasətinin dəyişməsini, məhsul satmaq üçün bazarların olmasını, Maliyyə imkanlarına çıxışın asanlaşmasını və Sahibkarlara dövlət dəstəyinin artırılması respondentlər ən vacib 5 meyar kimi qeyd ediblər.

Xülasə

Sahibkarların, yalnız 7%-i Proqramlar / İnstitutlar / Assosiasiyalar ilə əməkdaşlıq etdiyini qeyd edib. Ən çox tərəfdaşlıq edilən qurumların isə əsasən Təhsil müəsisələri olduğu müşahidə olunur.

Sahibkarların öz aralarında əməkdaşlığı gücləndirmək, fəaliyyətlərini şaxələndirmək, bəzi stimullaşdırıcı tədbirlər keçirmək məqsədi ilə həm digər şirkətlərlə həm də elm və təhsil müəsisələri ilə sıx əməkdaşlıq etdikləri müşahidə olunur.

Sahibkarların cəmi 7.5%-i isə dövlət qurumları ilə əməkdaşlıq edildiyini qeyd edib. Ən çox tərəfdaşlıq edilən dövlət qurumları arasında Nazirliklər üstünlük təşkil edir.

NƏ ÜÇÜN BUSINESS INSIGHT?

- 21 illik beynəlxalq təcrübə
- Müxtəlif araşdırma sektorları üzrə geniş biliklər
- Yüksək qabiliyyətli personal
- Azərbaycan və dünya miqyasında layihələr keçirmək imkanı
- Bütün layihələrin sahə işinin peşəkar və nöqsansız təşkili
- Müasir metodlardan və avadanlıqlardan istifadə
- Müasir texnologiyalar, təkmilləşmələr tətbiq edilməsində liderlik
- Business Insight üçün etibarlılıq və operativlik ən önəmli amildir
- Layihələrin bütün mərhələlərinin şirkət tərəfindən həyata keçirilməsi

Business Insight ESOMAR Ümumdünya
Marketinq və Araşdırma Mütəxəssisləri Assosiasiyasının üzvüdür.

ESOMAR | 70
WORLD RESEARCH

Business Insight IRG MSPA Gizli Müştəri Araşdırmaları
üzrə Peşəkarlar Assosiasiyasının üzvüdür.

MSPA EUROPE/AFRICA
MYSTERY SHOPPING PROFESSIONALS ASSOCIATION

Business Insight bütün marketinq, sosial araşdırmaları və promo kampaniyaları ISO 20252 beynəlxalq standartının tələblərinə müvafiq olaraq həyata keçirir.

ARAŞDIRMALARA VERDİYİNİZ DƏYƏRƏ GÖRƏ SİZƏ TƏŞƏKKÜR EDİRİK!

ARAŞDIRMAYA AYRILAN HEÇ BİR BÜDCƏ,
SƏHV İNVESTİSİYA QOYULUŞUNDAN
DAHA BAHALI DEYİLDİR

 (+994 12) 530 6455 / 530 6422

(+994 12) 430 30 42/430 00 70

(+994 12) 430 17 77

www.businessinsight.az

office@businessinsight.az

fb/BusinessInsightIRG